

De Gashouder werd een beetje Watertoren

Twee verschillende Rijksmonumenten die toch iets met elkaar hadden

In de rubriek 'De Westlander en zijn moNument' staan karakteristieke en herkenbare bouwwerken in Westland centraal. Zowel het verleden als het heden worden in deze artikelen belicht; vandaar 'moNument'. De Gashouder heeft een fraaie bestemming gekregen, terwijl de Watertoren nog altijd zoekende is. Een verkorte versie van dit artikel stond in Het Hele Westland van 30 juli 2019.

door Piet van der Valk

In de voormalige gashouder op de hoek van de Verspycklaan en de Grote Woerdlaan te Naaldwijk heerst de zakelijke drukte van HET Architectenbureau. In 2007 heeft het bureau zich daar, na een

gedegen locatiestudie en grondige verbouwing gevestigd. De gashouder is zeven meter hoog en heeft een diameter van veertien meter. Zij kochten het pand van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, waar sinds 1993 de Westlandsche Drinkwaterleiding Maatschappij (WDM) deel van uitmaakte. De naam wijzigde later in Evides. In de voormalige watertoren op de hoek van de Verburchlaan en de grote Woerdlaan heerst rust, een rust die eigenlijk al veel te lang duurt. De eigenaar van deze watertoren, Evides, schreef in

HET Architectenbureau te Naaldwijk eigen foto architect 2005 met de gemeente Westland een prijsvraag uit om tot een andere eigenaar en een andere bestemming te komen voor deze watertoren. Pieter Dekker won deze prijsvraag, met HET Architectenbureau als ontwerpend bureau. Maar mede door de crisis van 2008, met alle gevolgen van dien werd het werk noodgedwongen stilgelegd. Wat is het verhaal hierachter.

De Gashouder en bijgebouwen

De Gashouder staat daar vanaf eind 1927. In de Westlandsche Courant van 7 november 1927 lezen we, "De gashouder in de Verspijklaan nadert de voltooiing. Het werk en de omloop zijn zoo goed als klaar" De gashouder stond stijf naast het spoor van de WSM, omdat dat nodig was voor de aan en afvoer van het gas. Verschillende Westlandse Gemeenten sloten een contract

locatie aan de Verspycklaan te Naaldwijk Foto HAW

met de Haagsche Maatschappij voor Gasdistributie (HAMAG), zo ook Naaldwijk. HAMAG bouwde daar de zogenaamde natte telescopische gashouder van ca 1000m³ inhoud. De gashouder kon men in en uitschuiven, hiermee regelde men de gasdruk. Om het geheel gasdicht te houden, maakte men gebruik van water als een gasslot ofwel de manometrische eigenschap van water vormt de afdichting. De gehele tank drijft in een cirkelvormig of ringvormig waterreservoir, dit kan door een nagenoeg constante druk van de wisselende hoeveelheid gas in de houder² of tank. De druk wordt verkregen door het gewicht van de constructie. De gashouder van Dedemsvaart, tegenwoordig een theater, is vrijwel identiek aan het model dat Naaldwijk stond. Het gas verkreeg men door het vergassen van kolen in een gasfabriek. Naast de gashouder was er ook een woning voor de gasfitter beschikbaar. De woning werd gebouwd in een zogenaamde Interbellum-architectuurstijl, wat in dit geval betekende dat de woning tussen de eerste en tweede wereldoorlog werd gebouwd. Verder zijn er stijkenmerken uit de Amsterdamse school te herkennen, als gootoverstekken, erker en lateiopbouw boven de kozijnen.

Foto PvdV

Deze woning vormt met het reguleurhuisje het totale assemble van het monumentale van deze gashouder. De gashouder werd tot het eind van de jaren 60 van de vorige eeuw gebruikt en raakte door de komst van het aardgas overbodig. De gashouder werd verkocht aan de Westlandsche Drinkwaterleiding Maatschappij (WDM). Zij bouwde de gashouder om tot een soort reservewatertoren, die van 1970 aan het waterleidingstelsel werd toegevoegd.

De Architect

In 1929 was de Watertoren in Naaldwijk gebouwd, naar het ontwerp van de hand van de Haagse architect Hendrik (Han) Sangster 1892-1971, *foto rechts*. Han Sangster, geboren in Semarang Java Indonesië, kwam met zijn ouders, Adriaan Adam Sangster, lid van de Raad van Bestuur van de Nederlandsch-Indische

Watertoren Foto PvdV

van het nooddorp en paste de platte grond van de woningen aan de Franse smaak, het werden chalets. Ook bij Liévin kwamen twee van deze dorpen. Op 12 juni 1921, een week na de geboorte van z'n oudste zoon, werd de "Cité Hollandaise" overgedragen aan de Fransen. Inmiddels was Hendrik Sangster in augustus 1920 getrouwd met Christina Wilhelmina (Wil) Warnars.

De watertoren

Hendrik Sangster heeft 19 watertorens op zijn naam staan. Hij ontwierp in de beginperiode in de art-decostijl, als fraaiste voorbeeld geldt hier wel de uit 1927 stammende watertoren van Aalsmeer. Later zien we ook dat hij in de "prairiestijl" van Frank Lloyd Wright een zeer fraai landhuis in Ommen ontwierp en ook in beperkte mate in de Amsterdamse schoolstijl enkele werken maakte. Zijn werken zijn in ieder geval expressionistische baksteenwerken. Han Sangster was aanvankelijk, uit architectonisch oogpunt, niet gecharmeerd van de locatie in Naaldwijk, schuin tegenover de gashouder.

Woning in Ommen, Prairiestijl foto: Wikipedia

Spoorwegmaatschappij, en Johanna Christina Anke Catharina Haga, voor 1910 terug naar Nederland. Hij haalde zijn HBS-diploma in Haarlem, waarna hij ging studeren aan de Technische Hogeschool van Delft. Waar hij januari 1915 afstudeerde. Als verse civiel ingenieur werd hij opgeroepen voor militaire dienst en ingedeeld bij de Genie. In de nasleep van de Eerste Wereldoorlog zocht het neutraal gebleven Nederland naar manieren om het zwaar geteisterde Noord-Frankrijk te hulp te komen. Ingenieurs van Rijkswaterstaat gingen hun collega's in Lille helpen bij het herstel van de vaarwegen, bruggen en wegen. De barakken die duizenden Belgische vluchtelingen hadden gehuisvest in de vluchtoorden Uden en Nunspeet, zouden opnieuw dienst kunnen gaan doen voor dakloze Fransen. Hendrik kreeg de opdracht om dat project uit te voeren. In 1919 vertrok hij naar Lens in Noord-Frankrijk om te gaan bouwen aan wat de "Cité Hollandaise" zou gaan heten. Het was niet een kwestie van simpel afbreken, vervoeren en weer opbouwen.

Sangster ontwierp de stedenbouw-kundige samenhang

Hij ontwierp in de beginperiode in de

Watertoren Aalsmeer foto Wikipedia

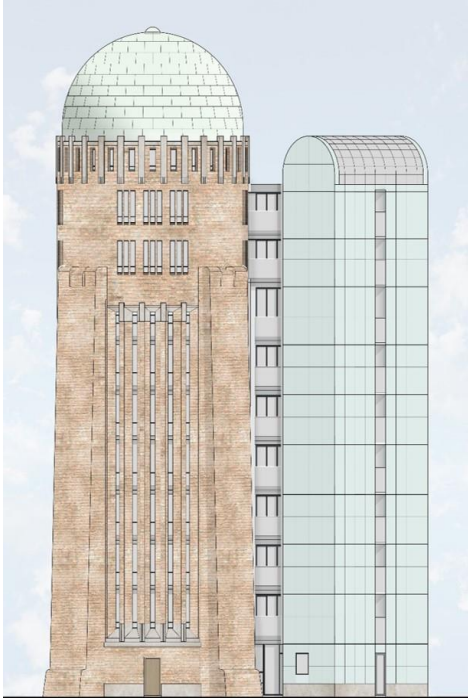
De bouwlocatie was echter al in handen van de WDM,

vandaar dat de directie vast hield aan de locatie. Het oorspronkelijke toegangshek naar de watertoren dat deel uitmaakte van het ontwerp is echter verdwenen. De toren is ongeveer 42 meter hoog en heeft een opslagcapaciteit van ca 600 m3 verdeeld over twee

grote reservoirs boven in de toren. De ondersteunings-constructie ten behoeve van de reservoirs bestaat uit een vierkant betonnen skelet. Vanaf 2002 is de watertoren buiten gebruik gekomen, pompinstallaties hebben het werk overgenomen.

Appartementen

Na de prijsvraag werd meerdere malen een omgevingsvergunning voor een bepaald aantal appartementen in de watertoren aangevraagd. Tot een vergunning, waarop ook gebouwd ging worden, is het tot op heden helaas niet gekomen. Zoals reeds opgemerkt heeft de crisis en de direct daaraan gekoppelde vraag en aanbod naar dergelijke appartementen voor hobbels en gaten gezorgd. Maar kritiek was er zeker ook van de kant van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de Monumentencommissie van de gemeente Westland. Die kritiek richt zich op het ontwerp. Door

de negen appartementen, ontstaat als het ware een nieuw te groot bouwwerk, dat ook nog te veel met het bestaande monument een 'nieuw' geheel

Ontwerp appartementen in Watertoren vormt. Dit komt omdat het oorspronkelijke monument, de stoere zware toren, te veel aanpassing vereist, om conform de eisen uit het bouwbesluit, appartementen toe te staan. Vluchtwegen inclusief trappen lift, daglicht, buitenruimte en dergelijke vraagt te veel extra ruimte om over een minimale aanpassing te kunnen spreken. Een heel slank open staketsel van trappen en buitenlift op afstand van de toren verbonden met slechts loopbruggetjes zou voldoende kunnen zijn. Het is dan mogelijk te vergelijken met een servicetoren naast een raket, wanneer deze gelanceerd wordt. Aan de andere kant moet door een verantwoorde investering in deze noodzakelijke aanpassingen met bergingen en parkeren door een aantal appartementen kunnen worden gedragen.

Saturnus 5 Raket met Servicetoren

Status

Tot slot werd de gashouder, huis en reguleerhuisje zoals dat uit het gemeentelijk register blijkt, op 27 mei 2002 als Rijksmonument onder de nummers 516147 t/m 516150 in het Rijksregister opgenomen. De watertoren werd, volgens het gemeentelijk register, op 27 november 2000 als Rijksmonument onder de nummer 516156 in het Rijksregister opgenomen.

Wilt u reageren dit artikel of bent u bezitter of bewoner van een monument? Mail dan naar pamvdvalk@gmail.com. Deze rubriek kwam tot stand in samenwerking met de Monumentencommissie van gemeente Westland. Bronnen: Internet, Wikipedia, Brabants Historisch Informatie Centrum, Monumentaal Westland Fotoboekboek Rijksmonumenten van het Genootschap Oud-Westland, dhr. René Hoek, HET Architectenbureau.